ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA
VOL. XXIV, 11 SECTIO G 1977

Instytut Prawa Karnego UMCS
Zakład Postępowania Karnego i Kryminalistyki

Edward SKRĘTOWICZ

Funkcja oraz istota ustnych motywów i uzasadnienia wyroku w procesie karnym

Функция и сущность устных мотивировок и обоснования приговора в уголовном процессе

Fonction et nature des motifs oraux et de la motivation de la sentence dans le procès pénal

I

1. Po ogłoszeniu wyroku (jego części dyspozytywnej [1]) obowiązkiem sądu jest podanie do publicznej wiadomości najważniejszych powodów tego wyroku, tzw. ustnych motywów wyroku. Zgodnie z treścią art. 366 § 2 k.p.k. motywy te ogłasza z reguły przewodniczący składu orzekającego lub jeden z członków tego składu, jeżeli np. przewodniczący zgłosił zdanie odrębne itp. [2] Ustawa procesowa nie przewiduje możliwości zwolnienia sądu od obowiązku przytoczenia ustnych motywów wyroku. [3]

---

[1] Zwanej w k.p.k. z r. 1928 „sentencją wyroku". Na marginesie tylko wspomnę, że niesłuszna, zdaniem moim, rezygnacja z tego pojęcia w nowym k.p.k. (z r. 1969) skłania praktykę do operowania określeniem „dyspozytywna część wyroku". Por. m. in. wyrok składu 7 sędziów SN z 13 lutego 1973, V KRN 576/72, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego" (seria karna) 1973, nr 11, poz. 136. Por. także na ten temat uwagi krytyczne M. Cieślaka i Z. Dody: *Przegląd orzecznictwa SN*, „Palestra" 1974, nr 12, s. 76, przypis 38.

[2] Por. H. Kempisty: *Metodyka pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 1974, ss. 202—203. Przepis art. 366 § 2 k.p.k. ma także zastosowanie do sądu II instancji.

[3] W postępowaniu przyspieszonym zamiast ustnych motywów odczytuje się oprócz treści samego wyroku sporządzone jednocześnie z wyrokiem jego uzasadnienie na piśmie (wniosek z art. 453 § 1 k.p.k.). Por. S. Waltoś: *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 292 i cyt. tam literaturę. Odróżnić tu

Motywy te powinny wyjaśnić stronom oraz wszystkim obecnym na sali rozpraw, czym się sąd kierował przy wydawaniu wyroku. Przyjmuje się powszechnie, że te „najważniejsze powody wyroku" nie mogą różnić się w swej zasadniczej treści od sporządzonego później uzasadnienia na piśmie; art. 372 k.p.k. ma tu odpowiednie zastosowanie.[4] Jest to więc nic innego jak wybór najważniejszych elementów z przyszłej, pisemnej motywacji wyroku.

Fakt, że wygłaszane są one bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku oraz że słucha je publiczność, sprzyja temu, aby w motywach tych zawrzeć „maksymalny ładunek treści wychowawczych".[5] Zwraca na ten aspekt szczególną uwagę uchwała Zgromadzenia Ogólnego SN z 15 lipca 1974 r. (Kw. Pr. 2/74), stwierdzając, że: „Prewencyjno-wychowawcze znaczenie posiedzenia sądowego znajduje też wyraz w ogłaszaniu wyroku i przytaczaniu przez przewodniczącego składu orzekającego zasadniczych powodów rozstrzygnięcia. Powinny one być przekonujące i zrozumiałe nie tylko dla stron, ale także dla osób obecnych na sali rozpraw; powinny wyjaśniać nie tylko podstawę prawną rozstrzygnięcia, lecz także jego społeczne aspekty. Przekonujące uzasadnienie ogłoszonego orzeczenia może nawet zapobiegać wnoszeniu nie uzasadnionych środków odwoławczych."[6]

W praktyce nie zawsze doceniane jest znaczenie tych motywów, które, jak słusznie podnosi A. Murzynowski[7], niejednokrotnie wygłaszane są w sposób lakoniczny, zbyt ogólnikowy i mało komunikatywnym językiem. Tak podane nie przekonują więc należycie o słuszności i sprawiedliwości ogłoszonego wyroku, nie zawierają właściwych pouczeń prawnych, tak dla stron, jak i społeczeństwa, oraz nie spełniają należycie swej roli wychowawczej. Forma ustnych motywów wyroku karnego powinna być prosta i zrozumiała dla słuchaczy, dotyczy to głównie części wyjaśniającej podstawę prawną orzeczenia.

2. Kontrowersje w praktyce wywołała kwestia protokołowania ustnych motywów. Sąd Najwyższy[8] (na tle d. art. 223 i 225 k.p.k. z r. 1928) stwier-

---

należy sytuację wskazaną w przepisie art. 312 § 2 k.p.k., w myśl którego sąd może (ale nie musi) przytoczenie tych motywów zarządzić z wyłączeniem jawności, jeżeli jawność rozprawy została wyłączona w całości lub części.

[4] Por. Kempisty: *op. cit.*, s. 202 oraz J. Bafia, J. Bednarzak, M. Flemming, S. Kalinowski, H. Kempisty i M. Siewierski: *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, Wyd. II, Warszawa 1976, s. 509.

[5] Por. W. Michalski: *Wychowawcza funkcja sądu w postępowaniu karnym*, Warszawa 1976, s. 195. Interesujące są w tej materii wypowiedzi sędziów. Por. m. in. artykuł J. Wołoszczańskiej — „Gazeta Prawnicza" 1 XII 1976 (nr 23/76).

[6] „Orzecznictwo Sądu Najwyższego" (seria karna) 1974, nr 10, poz. 179.

[7] Por. A. Murzynowski: *Istota i zasady procesu karnego*, PWN, Warszawa 1976, s. 162.

[8] Por. wyrok SN z 12 listopada 1962 r., I K 568/61, — „Nowe Prawo" 1963, nr 4—5, s. 598 z *Glosą* aprobującą M. Cieślaka.

dził, że przytoczenie ustnie najważniejszych powodów ogłoszonego wyroku jest tego rodzaju czynnością sądową, od której protokołowania ze względu na ustny jej charakter sama ustawa zwalnia sąd. Dlatego też sąd I instancji, jeżeli nawet odmówił zaprotokołowania części ustnych motywów wyroku, nie dopuścił się żadnego uchybienia. Podobne stanowisko wyraził wcześniej S. Kalinowski [9], stwierdzając tylko, że ustawa nie przewiduje protokołowania ustnych motywów.

M. Cieślak [10], aprobując generalnie tezę cytowanego wyroku SN, słusznie podkreślił, że gdyby sąd zaprotokołował ustne motywy wyroku, to nie dopuściłby się żadnego uchybienia, ponieważ przytoczenie ich jest częścią tej czynności procesowej, którą moglibyśmy zbiorczo nazwać „ogłoszeniem wyroku". Zatem ustawodawca nie żąda protokołowania ustnych motywów, ale też nie jest temu przeciwny. Autor ten uważa jednak, że praktyka sądowa jest tu jednolita. W żadnym sądzie nie protokołuje się treści ustnego uzasadnienia wyroku, lecz — jak to jest w nadruku formularza protokołu rozprawy (głównej czy odwoławczej) — czyni się tylko wzmiankę, że czynność taka została dokonana. [11] Widzi on ponadto dwa powody zbędności zaprotokołowania ustnych motywów, a mianowicie:

a) mniejszą wartość rzeczową w stosunku do pisemnego uzasadnienia;

b) fakt, że sędzia podaje je „nie tyle dla stron, ile dla publiczności", w celu wyjaśnienia podstawy wyroku i uczynienia go bardziej komunikatywnym — jako aktu wymiaru sprawiedliwości.

M. Szerer [12] przyjmuje w tej sprawie odmienne stanowisko, stwierdzając, że skoro ustawa procesowa nie zwalnia sądu od tej czynności, to należy wykonanie jej wyraźnie potwierdzić w protokole rozprawy.

Wydaje się jednak, że skoro motywy te mają dawać skrót tego rozumowania, którym kierował się sąd przy ferowaniu wyroku, to rację ma M. Szerer twierdząc, że chodzi nie o zaprotokołowanie faktu, iż przewodniczący czegoś nie powiedział, ale o stwierdzenie konkretnego szczegółu, który przewodniczący właśnie powiedział. Można by zatem postulować, aby w protokołach rozprawy (szczególnie przed sądem I instancji) poda-

---

[9] Por. S. Kalinowski: *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 1961, s. 345.

[10] Por. przypis 8 — s. 600 i n.

[11] Nie oznacza to, zdaniem moim, że taka praktyka jest prawidłowa. Duża liczba spraw, które sędzia rozpatruje na posiedzeniu, powoduje najczęściej, że tak samo nie protokołuje się dokładnie „głosów stron". Zwykle w protokole rozprawy można w tej ostatniej kwestii znaleźć tylko krótkie (i mało skonkretyzowane) wnioski stron, najczęściej odnoszące się do kwestii kary. Warto by *de lege ferenda* przyjąć w tej kwestii (tj. głosów stron), rozwiązanie k.p.k. rumuńskiego z r. 1968, który pozwala sądowi, jeżeli uzna za konieczne, aby strony po wygłoszeniu przemówień złożyły wnioski na piśmie (art. 342, zd. 1).

[12] Por. M. Szerer: *Glosa do wyroku SN I K 568/61*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych" 1965, nr 5, s. 217 i n.

wać zawsze najistotniejsze powody, które zaważyły na treści orzeczenia.[13] Trzeba poza tym liczyć się z tym, że ustne motywy mogą być przez strony lub publiczność notowane, stenografowane lub nagrywane na taśmę magnetofonową.[14] Na sprzeczność zachodzącą pomiędzy motywami ustnymi a pisemnymi mogą się strony później powoływać w rewizji, a sąd odwoławczy powinien także i tę kwestię kontrolować.

II

Z problematyki uzasadnienia wyroku, która szczególnie w ostatnich kilku latach budzi zainteresowanie doktryny prawa karnego, pragnę przedstawić tylko dwie — zdaniem moim — istotne kwestie, a mianowicie: charakter uzasadnienia wyroku karnego oraz potrzebę uzasadniania wszystkich wyroków sądów karnych.

1. M. Cieślak[15] kilkakrotnie podkreślał potrzebę zrewidowania przyjętego w naszej doktrynie i judykaturze — za S. Śliwińskim[16] — sformułowania, że uzasadnienie wyroku sądu (karnego) ma charakter sprawozdawczy. S. Śliwiński (na tle k.p.k. z r. 1928) wyraźnie stwierdzał, że „[...] dokument zawierający uzasadnienie orzeczenia jest dokumentem sprawozdawczym, którego zadaniem jest stwierdzenie (sprawozdanie, zadokumentowanie), jakimi powodami kierował się sąd przy wydawaniu orzeczenia". Zatem w myśl tej koncepcji uzasadnienie orzeczenia powinno wiernie odzwierciedlać rzeczywisty przebieg procesu motywacyjnego przy wydaniu wyroku i zawierać przytoczenie tylko tych powodów, które były faktycznie rozważane przy jego wydaniu. Zdaniem więc S. Śliwińskiego[17] — przytoczenie w uzasadnieniu dodatkowego, choćby trafnego, argu-

---

[13] Por. moje uwagi w artykule: *Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku w postępowaniu karnym*, „Palestra" 1974, nr 7, s. 87.

[14] Por. Bafia i inni: *op. cit.*, s. 509.

[15] Por. m. in. tego autora *Glosę do wyroku SN I K 568/61*, „Nowe Prawo" 1963, nr 4—5, s. 600 oraz *Glosę do uchwały składu 7 sędziów SN z 21 marca 1975, VI KZP 39/74*, „Państwo i Prawo" 1975, nr 11, s. 167 i podaną tam literaturę.

[16] Por. S. Śliwiński: *Polski proces karny przed sądem powszechnym, Zasady ogólne*, Warszawa 1959, s. 260 i n.

[17] *Ibid.*, s. 261. Przy okazji warto wspomnieć, że w praktyce sądowej spotkać można niekiedy „nierozważne" sformułowania, które są na pewno niedopuszczalne. Na przykład w nie publ. wyroku SN z 17 maja 1975 r., V KR 325/74 spotykamy stwierdzenie, że niedopuszczalne było zamieszczenie w uzasadnieniu wyroku uwag dotyczących zachowania się oskarżyciela publicznego. W innym zaś sądzie (w uzasadnieniu wyroku uniewinniającego) znalazło się stwierdzenie, że zarzuty stawiane w akcie oskarżenia były „inspirowane przez organy ścigania". Takie właśnie wypadki wskazują na potrzebę wprowadzenia przepisu dającego prawo (chociażby

mentu uzasadniającego orzeczenie jest niedopuszczalne, a nawet przestępne. Koncepcja ta (tj. sprawozdawczego charakteru uzasadnienia) częściowo także wynika z art. 372 [18], w myśl którego: „[...] sąd uznał za udowodnione lub nie udowodnione" itd. oraz (w § 2 tego przepisu) „[...] należy ponadto przytoczyć okoliczności, które sąd miał na względzie przy wymiarze kary". W dzisiejszych warunkach prawnych i społecznych koncepcja S. Śliwińskiego wydaje się co najmniej nierealistyczna.

Sformułowania tego przepisu, jak trafnie to określa M. Cieślak [19], nie wyłączają jednak koncepcji uzasadnienia w sensie logicznym. W myśl tej właśnie (jakby przeciwstawnej) koncepcji w uzasadnieniu orzeczenia można przytoczyć te wszystkie argumenty, które mają rację i oparcie w ustawie i w przeprowadzonych dowodach i świadczą o prawidłowości orzeczenia w sensie prawnym i społecznym. Przytoczenie ich jest niezależne od tego, czy były one faktycznie rozważane przy jego wydaniu, czy nie.

Sędziowskie przekonanie [20] kształtuje się stopniowo pod wrażeniem całej rozprawy. Wpływ na to przekonanie ma wszystko, z czym zetknął się sędzia w czasie rozprawy i wszystko, co kształtuje jego postawę społeczną oraz świadomość prawną, niezależnie od stopnia analitycznej refleksji w czasie samej narady (np. także intuicja praktyczna sędziego).

Mówiąc w skrócie o procesie kształtowania się decyzji orzekającego kompletu sędziowskiego, mającym istotne znaczenie dla ferowanego wyroku karnego, należy zwrócić uwagę na rolę różnych czynników między innymi z zakresu gnoseologii, psychologii, filozofii, logiki, etyki i prawa. W pierwszej fazie kształtowania się decyzji (wyroku) poszczególne jej elementy tworzone są przez każdego z sędziów składu orzekającego indy-

---

stronie) do samodzielnego zaskarżenia uzasadnienia wyroku. Mimo że uzasadnienie jest częścią wyroku, to jednak ustawa procesowa nie daje możliwości zaskarżenia samego tylko uzasadnienia. Wynika to, zdaniem moim, wyraźnie z art. 374 § 3 k.p.k., w myśl którego można jedynie skarżyć „rozstrzygnięcie", a więc część dyspozytywną wyroku (dawną sentencję wyroku). Por. także uwagi Z. Dody: *Rewizja nadzwyczajna w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 159.

[18] Podkreśla to M. Cieślak w cyt. wyżej *Głosie do uchwały składu 7 sędziów SN, VI KZP 39/74*, s. 168.

[19] Autor ten (wraz z Z. Dodą) w większości przeglądów orzecznictwa Sądu Najwyższego z zakresu postępowania karnego do problematyki tej często wraca (np. por. „Palestra" 1975, nr 3, ss. 61—62; 1976, nr 2, s. 59 i nr 12 ss. 67—68).

[20] Por. m. in.: J. Kubiak: *Zagadnienie przekonania sędziowskiego w procesie karnym*, „Państwo i Prawo" 1975, nr 6, s. 80 i n.; J. Wróblewski: *Sądowe stosowanie prawa*, PWN, Warszawa 1972, s. 23. Z literatury obcej szczególnie interesujące są rozprawy węgierskiego procesualisty — L. Nagy: *A büntetőbírósági tanacs döntésének kialakulása [Kształtowanie się orzeczenia wydawanego przez skład sądu karnego]*, „Jogtudomány i Közlöny" 1970, nr 10, s. 523 i n. oraz *id.*: *[Niektóre zagadnienia psychologii podejmowania decyzji przez skład orzekający sądu karnego]*, „Allam és Jogtudomany" 1970, nr XIII/3, s. 456 i n.

widualnie, „wewnętrznie" — i jako takie są w pierwszym rzędzie zjawiskiem psychicznym. Podstawę procesu myślowego kształtującego indywidualną decyzję stanowią z jednej strony wywierające wpływ na członków składu orzekającego zjawiska świata materialnego (dostrzegają je członkowie sądu w trakcie rozprawy, postępowania dowodowego), z drugiej zaś — wiążą się one z osobowością członków składu orzekającego („czynniki wewnętrzne"). [21]

Decyzja podejmowana jest początkowo przez poszczególnych sędziów z kompletu orzekającego; ta decyzja „indywidualna" jest jednym ze stopni przygotowawczych do decyzji kolektywnej. Zespołowe ferowanie wyroków to forma wykształcona w ciągu wielu tysięcy lat praktyki; a więc stworzyło ją doświadczenie. Decyzje podejmowane jednocześnie przez wielu członków składu orzekającego na podstawie danych i dowodów, które poznali na rozprawie, a następnie zaś skonfrontowane i porównane w czasie narady sędziowskiej — stanowią podstawę do ukształtowania decyzji ostatecznej.

Znaczenie decyzji podjętej przez skład sędziowski polega więc na tym, że indywidualne przekonania, tj. motywy i argumenty oraz związane z nimi opinie, są konfrontowane i na ich podstawie dopiero podejmowana jest decyzja kolegialna (kolektywna). Odnosi się to zarówno do sprawy ustalenia winy, jak i wymiaru kary. Zatem kształtowanie się decyzji kolegialnej uzależnione jest od indywidualnie podjętych decyzji na podstawie analizy wszystkich okoliczności sprawy karnej. Decyzja (wyrok) składu orzekającego stanowi wyraz kolektywnej woli [22] i tylko wówczas jest ważna; tylko kolegium sędziów jest organem orzekającym, a nie jego członkowie.

Jeżeli zatem w uzasadnieniu wyszczególni się argument odpowiadający w pełni przekonaniu sądu, znajdujący oparcie w prawie i materiałach sprawy, to — jak słusznie podkreśla M. Cieślak [23] — nie można zasadnie twierdzić, że motyw ten nie został uwzględniony przy wydawaniu orzeczenia. Autor ten zwraca także uwagę na to, że „koncepcja sprawozdawcza" uzasadnienia budzi wątpliwości z realistycznego punktu widzenia i potrzeb praktyki. [24]

---

[21] Por. Nagy: *A büntetöbirósági tanacs...*, ss. 523—524. Por. także pracę zbiorową: *Tieorija dokazatielstw w sowietskom ugołownom processie*, Moskwa 1973, s. 443 i n. oraz s. 536 i n.

[22] Pomijam tu złożoną problematykę dotyczącą psychologii podejmowania decyzji. Należą do niej: poznanie, przemyślenie i czynność woli. Zagadnienia te wymagają odrębnego opracowania.

[23] Por. M. Cieślak: *Glosa do uchwały składu 7 sędziów SN z 21 marca 1975, VI KZP 39/74*, „Państwo i Prawo" 1975, nr 11, ss. 167—168.

[24] *Ibid.*, s. 168. Autor podaje szczegółową krytykę przyjęcia w praktyce tylko koncepcji sprawozdawczego charakteru uzasadnienia wyroku karnego.

W zakończeniu tej kwestii pragnę jeszcze zwrócić uwagę na interesujący w tej materii wyrok SN z 29 września 1973 r. (II KR 105/73), w myśl którego: „Uzasadnienie wyroku powinno wskazywać logiczny proces, który doprowadził sąd do wniosku o winie lub niewinności oskarżonego. Sąd więc powinien wskazać w uzasadnieniu, jakie fakty uznaje za ustalone, na czym opiera poszczególne ustalenia i dlaczego nie uznaje dowodów przeciwnych, a następnie, jakie wnioski wyprowadza z dokonanych ustaleń". Sąd Najwyższy podkreśla dalej, że treść uzasadnienia musi ustalić *a posteriori* przebieg narady poprzedzającej wydanie wyroku.[25]

Sporządzenie uzasadnienia wyroku we wskazany wyżej sposób posiada — zdaniem Sądu Najwyższego — istotne znaczenie dla czynności procesowych stron, gdyż odwołujący się ma wówczas możność obalenia twierdzeń sądu zawartych w uzasadnieniu wyroku, aby przekonać sąd rewizyjny, że znajdujące się w części dyspozycyjnej wyroku rozstrzygnięcie jest wadliwe, skoro wypływa z wadliwych lub mylnych przesłanek. Przytaczając argumenty przeciw uzasadnieniu, składający rewizję podważa rozstrzygnięcie będące wynikiem rozumowania zawartego w uzasadnieniu.

Prawidłowość tego uzasadnienia warunkuje również możliwość prawidłowej kontroli rewizyjnej, co, zdaniem Sądu Najwyższego, jest jeszcze ważniejsze niż prawidłowe sformułowanie zarzutów rewizji.

M. Cieślak i Z. Doda[26] widzą tu próbę połączenia dwóch wyżej wymienionych odmiennych koncepcji, dotyczących funkcji uzasadnienia wyroku.

De lege ferenda wydaje się słuszne takie ujęcie przepisu art. 372 k.p.k., które oprócz sprawozdawczego charakteru uzasadnienia wyroku (jakie wydaje się wyraźnie teraz wynikać z tego przepisu) pozwalało także sądowi powoływanie w motywach wyroku argumentacji racjonalnie go uzasadniającej i nadającej mu sens społeczny i prawny — nawet jeśli nie była ona rozważana przy jego wydaniu. Taka jest obecna praktyka, gdyż sąd wyrokujący dąży niewątpliwie do takiego rozstrzygnięcia, które będzie się opierać na przesłankach racjonalnych.

2. Czy należy uzasadniać z urzędu[27] wszystkie wyroki, czy zachować system obecny?

---

[25] „Orzecznictwo Sądu Najwyższego" wyd. Generalnej Prokuratury, 1974, z. 3—4, poz. 47.

[26] Por. M. Cieślak i Z. Doda: *Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (I półrocze 1974 roku)*, „Palestra" 1975, nr 3, s. 61.

[27] Obowiązkowe (natychmiastowe) uzasadnianie z urzędu wyroków wprowadziła w procesie karnym „nowela" do dawnego k.p.k. z 28 kwietnia 1952 r. (Dz. U. nr 25, poz. 170). Zniosła je następna „nowela" (ustawa) z 28 marca 1958 r. (Dz. U. nr 18, poz. 76), wprowadzając stan aktualny (art. 370 k.p.k. z r. 1969).

W latach 1955—1956 sędziowie często stwierdzali[28], że należy dlatego znieść obowiązek natychmiastowego uzasadniania wyroków, aby zmniejszyć obciążenie sędziego i uprościć postępowanie karne.[29] Podnoszono też między innymi takie argumenty, że natychmiastowe uzasadnianie wyroków przedłuża rozprawę, ujemnie wpływa na poziom uzasadnień oraz nie spełnia roli wychowawczej, gdyż w wielu wypadkach „odczytywane" motywy nie są zrozumiałe dla stron i publiczności i wymagają jeszcze ustnego uzasadnienia.

Zanim jednak przejdę do omówienia argumentów za wprowadzeniem obowiązku uzasadnienia wyroków z urzędu (niekoniecznie natychmiastowego[30]), wydaje się celowe zasygnalizowanie chociażby rozwiązań przyjętych w tej materii przez ustawodawstwa niektórych państw europejskich.

I tak na przykład w Belgii, Włoszech, Luksemburgu i Holandii obowiązek pisemnego motywowania wyroków został podniesiony nawet do rangi zasady konstytucyjnej.[31] Zasadniczo jednak kwestie te regulują ustawy procesowe.[32]

---

[28] Por. Z. Kubec: *Natychmiastowe uzasadnianie wyroków w sprawach karnych*, „Nowe Prawo" 1956, nr 3, ss. 105—109.

[29] Obecnie sytuacja jest inna. Interesujące dane dotyczące obciążenia sędziego (w sprawach karnych) podaje S. Waltoś: *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 21 stycznia 1971 r. VI KZP 68/70*, „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych" 1971, nr 12, s. 554, przypis 6. Na przykład w Sądzie Rejonowym w Lublinie (w latach 1975—1976) wydano 2694 i 2715 wyroków karnych, co daje średnią ok. 130 spraw rocznie na jednego sędziego (i asesora). Wnioski o uzasadnienie wyroku złożono odpowiednio w r. 1975 w 1103, a w r. 1976 — w 1019 sprawach. Interesujące są także dane dotyczące postępowania uproszczonego: w r. 1975 wydano w tym trybie 411 wyroków, zaś wniosków o uzasadnienie złożono tylko w 48 sprawach, w r. 1976 — na 593 wydane w tym trybie wyroki złożono 58 wniosków! Inaczej przedstawia się sytuacja w postępowaniu prywatno-skargowym — w r. 1975 wydano 177 wyroków, złożono 102 wnioski, w r. 1976 — 189 wyroków, złożono 83 wnioski. Nie przedstawiam liczby wniesionych rewizji, gdyż, zdaniem moim, duże znaczenie mają tu także problemy fiskalne (wysokie koszty w wypadku rewizji „bezzasadnej") aniżeli fakt, że w uzasadnieniu przedstawiono tak przekonywające argumenty, iż strona po otrzymaniu jego odpisu zrezygnowała z wniesienia środka odwoławczego.

[30] Jak to przewiduje art. 453 § 1 k.p.k. w postępowaniu przyspieszonym. Można, zdaniem moim, zrezygnować ewentualnie z uzasadnienia wyroków z urzędu w postępowaniu uproszczonym.

[31] Obowiązujące konstytucje: Belgii (art. 97), Luksemburga (art. 89), Holandii (art. 168), Włoch (art. 111). Por. J. Constant: *Propos sur la motivation des jugements et arrêts en matière répressive*, „Revue de Droit Pénal et de Criminologie" nr 3, décembre 1970, s. 279 i n.

[32] Obowiązek uzasadnienia wyroku z urzędu regulują m. in. ustawy procesowe RSFRR, NRD, Belgii, Włoch, Francji, a także część wojskowa polskiego kodeksu postępowania karnego z r. 1969 w art. 590 § 1. Na przykład w kodeksie postępo-

W Polsce obowiązuje także reguła, w myśl której decyzje podejmowane przez organy państwowe są uzasadniane (zasada motywacji decyzji procesowych [33]) — jako między innymi przejaw istnienia praworządności w naszym systemie prawnym. Wyjątkowo tylko wyraźne przepisy dopuszczalność nieuzasadniania lub uzasadniania decyzji zezwalają dopiero na wniosek. W procesie karnym o regule motywacji decyzji stanowi art. 90 § 1 k.p.k., wyjątki zaś określone między innymi zostały w art. 90 § 3 i art 370 k.p.k. Uzasadnione więc muszą być wszystkie postanowienia (prokuratora, sądu) „zamykające drogę do wyroku karnego". Wyroki zaś w hierarchii orzeczeń jako najważniejsze, ze względów czysto praktycznych (tj. „odciążenia sędziów") uzasadniane są z reguły wówczas tylko, gdy strona „niezadowolona" z rozstrzygnięcia składa wniosek w trybie art. 370 k.p.k. z zamiarem późniejszego złożenia rewizji. [34]

A przecież wiadomo, że natychmiastowe uzasadnianie wyroków:

1) zmusza sędziego do lepszego, gruntowniejszego przygotowania się do rozpoznawanej sprawy i w ten sposób przyczynia się do lepszego jej osądzenia;

2) jest wyrazem rzeczywistych motywów, którymi kierował się sąd ferując wyrok;

3) ma znaczenie wychowawcze;

4) ma znaczenie rehabilitacyjne dla strony (np. oskarżonego lub oskarżyciela prywatnego);

5) zawsze ma istotne znaczenie w postępowaniu wykonawczym (dla właściwego zastosowania reżimu itp.) oraz przy tzw. teczkach informacyjnych — dla zakładów karnych.

Jeśli nawet uzasadnienia pisane obowiązkowo po naradzie nie będą najwyższej jakości, to i tak są one bardziej wierne w relacji do procesów myślowych zarejestrowanych w czasie narady. *De lege ferenda* warto (po dokładnym rozważeniu wszystkich argumentów za i przeciw) raz jeszcze

---

wania karnego Francji z r. 1958 w art. 485 wyraźnie czytamy: „*Les motifs constituent la base de la décision.*" Charakterystyczne i najbardziej oddające sens motywów wyroku jest stwierdzenie Garrauda: „*Quand on est condamné, on aime à savoir pourquoi*". (cyt. za Constantem: *op. cit.*, s. 283).

[33] Por. m. in.: art. 99 i 101 k.p.a. i § 50 rozporządzenia Rady Ministrów z 21 listopada 1975 r. w sprawie postępowania arbitrażowego (Dz. U. nr 39, poz. 485). Na potrzebę uzasadniania wyroków z urzędu zwracał także uwagę J. Szwaja: *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 1962 r. VI KO 9/62*, „Nowe Prawo" 1963, nr 3, s. 394 i n.

[34] Nie muszę tu wyjaśniać „prawa każdej strony" do uzasadnienia wyroku, wynikającego z art. 370 k.p.k., nawet jeśli nie ma ona *gravamen* do jego zaskarżenia. Zastanawiające są tylko powody tzw. „cofnięcia" przez stronę wniosku, np. w Sądzie Rejonowym w Lublinie w r. 1975 liczba „cofniętych" wniosków wynosiła 35, a w r. 1976 — 40.

zastanowić się nad „przywróceniem", a właściwie wprowadzeniem — na zasadach nieco może zmienionych — obowiązku uzasadniania z urzędu każdego wyroku sądu karnego. Potrzebę taką uzasadniają także sędziowie sądu wojewódzkiego (I i II instancji) lubelskiego okręgu, dodając poza wyżej wspomnianymi argumentami jeszcze i ten, że obowiązkowe uzasadnienie podnosi autorytet orzeczenia, które zgodnie z obowiązującą w naszym systemie zasadą motywacji decyzji organów państwowych, przyczynia się do wzmocnienia praworządności socjalistycznej wymiaru sprawiedliwości. Przepis zaś art. 371 k.p.k. powinien także regulować *(de lege ferenda)* kwestię odroczenia sporządzenia uzasadnionych wyroków, np. na okres 14 dni, a w sprawach zawiłych nawet na czas dłuższy („na czas określony" przez prezesa sądu).

РЕЗЮМЕ

Автор рассматривает основную проблематику, связанную с устными и письменными мотивами уголовного приговора.

Представляя сущность устных мотивов, автор обращает внимание на спорный вопрос протоколирования этих мотивов, существующий в судебной практике. Автор не разделяет принципа непротоколирования содержания устной мотивировки приговора, принятой практикой и частично доктриной. Автор считает, что если процессуальный закон не освобождает суд от этой функции, то ее выполнение следует подтвердить в протоколе заседания. Кроме того, если стороны (или публика) могут записывать, стенографировать или записывать на магнитофонную ленту устные мотивы, то возникающие между письменными мотивами и устными противоречия могут использоваться сторонами для мотивировки ревизии.

Автор считает, что письменная мотивировка уголовного приговора не только должна иметь отчетный характер (т.е. не только отражать действительный ход мотивировочного процесса, имеющего место во время обсуждения приговора), но и содержать все те аргументы, которые отражаются в законе и приведенных доказательствах и свидетельствуют о правильности решения в его юридическом и общественном значении.

В заключительной части автор занимается проблемой мотивировки приговоров по назначению суда. Он считает, что в Польше действует правило, по которому решения, принимаемые государственными органами, мотивируются (принцип мотивировки процессуальных решений) как проявление законности нашей правовой системы. Исключением является норма ст. 370 УПК, где речь идет о мотивировке приговоров в уголовных судах I инстанции. *De lege ferenda* автор считает, что следует ввести обязанность мотивировки по назначению суда каждого решения, вынесенного уголовным судом.

RÉSUMÉ

L'auteur discute les problèmes fondamentaux liés avec les motifs oraux et écrits de la sentence pénale.

En présentant la nature des motifs oraux, l'auteur prend en considération, entre autres, aussi la question controverse dans la pratique judiciaire, celle de verbaliser ces motifs. Il ne partage pas le principe adopté à ce sujet par la pratique et en partie par la doctrine qu'on ne verbalise pas de la teneur de la motivation orale de la sentence. Par contre, il est d'avis que, lorsque la loi de procès ne dispense pas le tribunal de cette action, on doit expressement confirmer son exécution dans le procès-verbal de l'action. Il accepte ensuite que, lorsque les motifs oraux peuvent être notés, sténographiés ou enregistrés sur le ruban magnétique par les parties (ou le public), alors les parties peuvent ensuite, dans la révision, se référer aux contradictions entre eux et les motifs écrits.

En discutant la question de motivation écrite de la sentence pénale, il est d'avis qu'elle doit avoir non seulement le caractère de relation (et alors non seulement refléter le cours réel du procés de motivation qui a eu lieu pendant la délibération), mais encore contenir tous les arguments qui ont leurs raison et appui dans la loi et les preuves recueillies et qui témoignent de la régularité de la sentence dans le sens juridique et social.

Dans la partie finale il s'occupe de la motivation d'office des sentences. Il est d'avis qu'elle oblige en Pologne la règle, selon laquelle les décisions prises par les organes d'État sont motivées (le principe de motivation des décisions de procès) — en tant que manifestation de régime de légalité dans notre système juridique. Une exception, quand il s'agit de la motivation des sentences des tribunaux pénaux de première instance, est faite par la prescription de l'art. 370 C. p.p. L'auteur est d'avis qu'on doit, *de lege ferenda*, introduire l'obligation de motiver d'office chaque sentence du tribunal pénal.